

(א) וַיִּשְׁכְּבוּ - כִּמּוֹ "כְּשׁוֹךְ חֶמֶת" (אסתר ב, א) - לְשׁוֹן הַנְּחִת חֶמֶה. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים - זֶה הַשֵּׁם מִדַּת הַדִּין הוּא, וְנִהְפְּכָה לְרַחֲמִים עַל יְדֵי תַפְלַת הַצְדִּיקִים; וְרִשְׁעָתָן שֶׁל רִשְׁעִים הוֹפְכֶת מִדַּת רַחֲמִים לְדִין, [שְׁנֵאמַר (לעיל ו, ה-ז):] "וַיֵּרָא יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם... וַיֹּאמֶר יְיָ אֲמַחֶה" - וְהִיא שֶׁל מִדַּת רַחֲמִים. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נַח וְגו' - מֵה זִכֵּר לָהֶן לְבִהְמוֹת? זְכוּת שֶׁלֹּא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם קוֹדֵם לָכֵן, וְשֶׁלֹּא שָׁמְשׁוּ בַתְּבָה. וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ - רוּחַ תַּנְחוּמִין וְהַנְּחָה עֲבָרָה לִפְנֵינוּ עַל עֶסְקֵי הָאָרֶץ. (ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנוֹת - כְּשֶׁנִּפְתָּחוּ, כְּתִיב "כָּל מַעֲיָנוֹת" (לעיל ז, א), וְכֵאן אֵין כְּתִיב 'כָּל', שֶׁנִּשְׁתַּיִּירוּ מֵהֶם [אוֹתָן שִׁישׁ בָּהֶם] צוֹרֵךְ לַעוֹלָם, כְּגֹזֶן חֲמֵי טְבִירָא וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וַיִּכְלֹא - וַיִּמְנַע, כִּמּוֹ "לֹא תִכְלֹא רַחֲמֶיךָ" (תהלים מ, יב); "לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ" (להלן כג, ו). (ג) מִקְצֵה ק"נ הִתְחִילוּ לַחֲסוֹר, וְהוּא אֶחָד בְּסִיּוֹן. כִּיצַד? בְּשִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים בְּכִסְלִיו פָּסְקוּ הַגָּשָׁמִים; הָרִי שֶׁלִּשָּׁה מִכְסְלִיו וְעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה מִטְבֵּת [- שְׁלֹשִׁים וּשְׁנָיִם]; וּשְׁבַט וְאַדָּר וְנִיסָן וְאֵיר [- מֵאָה וּשְׁמוֹנֶה עָשָׂר], הָרִי מֵאָה וְחֲמִשִּׁים. (ד) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי - סִיּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכִסְלִיו שֶׁבוּ פָּסְקוּ גָשָׁמִים. בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם - מִכָּאן אֵתָּה לָמַד, שֶׁהֵיְתָה הַתִּיבָה מְשַׁקֶּעַת בַּמִּים אַחַת עֶשְׂרֵה אֲמָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב "בַּעֲשִׂירִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים", וְהוּא אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירִי לִירִידַת גָּשָׁמִים; וְהֵם הָיוּ גְבוּהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה, וְחָסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִיּוֹן עַד אֶחָד בְּאָב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה לְשָׁשִׁים יָמִים, הָרִי אֲמָה לְאַרְבָּעָה יָמִים; נִמְצָא שֶׁבְּשִׁשָּׁה עָשָׂר שָׁל סִיּוֹן לֹא חָסְרוּ אֲלָא אַרְבַּע אֲמוֹת, וְנִחָה הַתִּיבָה לְיוֹם הַמַּחֲרָת. לְמִדַּת שֶׁהֵיְתָה שׁוֹקֶעַת אַחַת עֶשְׂרֵה אֲמָה בַּמִּים שֶׁעַל רָאשֵׁי הַהָרִים. (ה) [מֵהַדּוּרָה

ראשונה שכתב רש"י: בַּעֲשִׂירֵי... נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים - זֶה אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמֶרְחָשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל הַגֶּשֶׁם. וְאִם תֹּאמַר הוּא אֱלֹל, וְעֲשִׂירֵי לְכִסְלִיו שֶׁפֶסֶק הַגֶּשֶׁם, כָּשֶׁם שֶׁאַתָּה אומֵר "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי" - סִיּוֹן וְהוּא שְׁבִיעִי לַהֲפָסְקָה; אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר כֵּן, עַל כִּרְחֻךְ שְׁבִיעִי אִי אַתָּה מוֹנֶה אֱלֹא לַהֲפָסְקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָלוּ אַרְבָּעִים שָׁל גְּשָׁמִים, וּמֵאָה וּחֲמִשִּׁים שָׁל תַּגְבוּרַת הַמַּיִם עַד אֶחָד בְּסִיּוֹן, וְאִם אַתָּה אומֵר שְׁבִיעִי לִירֵידָה - אֵין זֶה סִיּוֹן. וְהַעֲשִׂירֵי אִי אֶפְשָׁר לְמִנּוֹת אֱלֹא לִירֵידָה, שְׁאִם אַתָּה אומֵר לַהֲפָסְקָה, וְהוּא אֱלֹל, אִי אַתָּה מוֹצֵא "בִּרְאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ" (לֵהֲלֹן יג), שֶׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם מִשְׁנִירְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים שֶׁלַח אֶת הָעוֹרֵב, וְעֹשָׂרִים וְאֶחָד יוֹם הוֹחִיל בְּשִׁלְיָחוֹת הַיּוֹנָה - הָרִי שָׁשִׁים יָמִים מִשְׁנִירְאוּ הַהָרִים עַד שֶׁחָרְבוּ פָּנֵי הָאָדָמָה; וְאִם תֹּאמַר בְּאֱלֹל נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחָרְבוּ פָּנֵי הָאָדָמָה בְּמֶרְחָשׁוֹן, וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ רֹאשׁוֹן, וְאֵין זֶה אֱלֹא תִשְׁרִי, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְבְרִיאת עוֹלָם לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִסָּן. [מֵהַדוּרָה אַחֲרוֹנָה שֶׁכָּתַב רֹש"י: בַּעֲשִׂירֵי... נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים - זֶה אָב, שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמֶרְחָשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל הַגֶּשֶׁם, וְבוּ מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ שִׁישְׁבָּה לָהּ עַל גְּבֵי הַהָרִים, כִּדְתִנָּיָא בְּהִדְיָא בְּסִדְרַ עוֹלָם: "וְלֹא יִסְפָּה שׁוּב אֵלָיו עוֹד" (לֵהֲלֹן יב) - הִלְכָה וַיִּשְׁבָּה לָהּ עַל רָאשֵׁי הַהָרִים (סד"ע רבֵּה ד). בַּעֲשִׂירֵי בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ - שָׁבוּ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים, שָׁבוּ בַּיּוֹם כָּלוּ כ"א יוֹם שָׁל ג' שְׁלִיחִיּוֹת, שֶׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁהִתְחִילוּ הַמַּיִם לַחֲסוֹר - בַּעֲשָׂרָה בְּתַמוּז, שָׁכַן מֵאֶחָד בְּסִיּוֹן הִתְחִילוּ לַחֲסוֹר כִּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ לְמַעֲלָה, אֲזִי "וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה" (לֵהֲלֹן ח) - מִקֵּץ אוֹתָן אַרְבָּעִים; נִמְצָאוּ כָּלִים כ"א בְּאֶחָד בָּאָב.

וְאִם תֹּאמַר: הוּא אֱלֹל וְעֲשִׂירִי לְכִסְלִיו שֶׁפֶסֶק הַגִּשָּׁם, כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה
אוֹמֵר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי" (פסוק ד) - סִיּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה,
אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר כֵּן; שֶׁהָרִי עַל כְּרַחֲךָ מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ בְּאַחַד
בָּאֵב כִּמּוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי, וְשׁוֹב הַמֶּתִין אֵב וְאֱלֹל עַד שֶׁחָרְבוּ הַמִּים
בְּרֹאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ. (ו) [מִהַדוּרָה רֹאשׁוֹנָה שֶׁכָּתַב רֶש"י: וַיְהִי
מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם - מִשְׁנִירָאוֹ רֹאשֵׁי הַהָרִים.] [מִהַדוּרָה אַחֲרֹנָה
שֶׁכָּתַב רֶש"י: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם - שֶׁהִתְחִילוּ הַמִּים לַחֲסוֹר, כִּדְ
מִצִּינוֹ בְּסֵדֶר עוֹלָם.] אֶת חֲלוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְצֹהַר, וְלֹא זֶהוּ
פֶתַח הַתֵּיבָה הָעָשׂוּי לְבִיָּאָה וְלִיצִיָּאָה. (ז) יֵצֵא וְשׁוֹב - הוֹלֵךְ
וּמִקִּיף סְבִיבוֹת הַתֵּיבָה; וְלֹא הֵלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתָיו, שֶׁהָיָה חוֹשֵׁדוֹ עַל בֵּית
זוּגוֹ, כִּמּוֹ שֶׁמִּצִּינוֹ בְּאַגְדַּת "חֶלֶק" (סִנְהֶדְרִין ק"ח ע"ב). עַד יְבֹשֶׁת
הַמִּים - כִּמּוֹ שֶׁמִּשְׁמָעוֹ לִפְשׁוּטוֹ. אָבֵל מִדֶּרֶשׁ אֲגָדָה: מוֹכֵן הָיָה הָעוֹרֵב
לְשְׁלִיחוֹת אַחֲרֵת בְּעֲצִירַת גְּשָׁמִים בִּימֵי אֱלִיהֶו: "וְהָעוֹרְבִים מִבִּיָּאִים
לֹא לֶחֶם וּבָשָׂר" (מל"א יז, ו). (ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה - לְסוֹף שְׁבַעַת
יָמִים, שֶׁהָרִי כָּתִיב (לֵהֱלֹךְ י): "וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים",
מִכָּלֵל זֶה אֶתָּה לָמַד שֶׁאַף בְּרֹאשׁוֹנָה הוֹחִיל שְׁבַעַת יָמִים. וַיִּשְׁלַח -
אֵין זֶה לְשׁוֹן 'שְׁלִיחוֹת', אֲלֵא לְשׁוֹן 'שְׁלוּחַ': שְׁלִיחָה לְלָכֶת לְדִרְכָּהּ,
וּבָזוֹ יֵרָאֶה אִם קָלוּ הַמִּים, שָׁאֵם תִּמְצָא מְנוּחַ לֹא תָשׁוּב אֵלָיו. (י)
וַיִּחַל - לְשׁוֹן הַמִּתְנָה; וְכֵן: "לִי שִׁמְעוּ וַיִּחַלוּ" (איוב כט, כא); וְהִרְבָּה
יֵשׁ בַּמִּקְרָא. (יא) טָרַף בְּפִיָּה - אוֹמֵר אֲנִי שֶׁזָּכַר הָיָה, לְכַדְּ הוּא
קוֹרְהוֹ פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכַר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה; לְפִי שֶׁכָּל 'יוֹנָה'
שֶׁבַּמִּקְרָא - לְשׁוֹן נִקְבָּה, כִּמּוֹ "כִּיּוֹנִי הַגֵּאֲיוֹת כָּלֶם הוֹמּוֹת" (יחזקאל
ז, טז); וְכֵן "כִּיּוֹנָה פּוֹתָה" (הושע ז, יא). טָרַף - חָטַף. וּמִדֶּרֶשׁ אֲגָדָה:
לְשׁוֹן 'מְזוֹן'; וְדִרְשׁוֹ: בְּפִיָּה - לְשׁוֹן 'מֵאֲמָר'; אֲמָרָה: יְהִי מְזוֹנוֹתִי